

הרב יעקב אפשטיין

הבאת ביכורים ומקרא ביכורים

ראשי פרקים

- א. קריאה מעכבת את ההבאה
- ב. הבאה ע"י שליח
- ג. ביכורים אינם ניתנים אלא בקריאה
- ד. כוונה בעת לקיטת הביכורים
- ה. סיבות המונעות את מקרא הביכורים

א. קריאה מעכבת את ההבאה

הרמב"ם בהלכות ביכורים ד, א פסק:

כל המביא בכורים טעון קרבן ושיר ותנופה ולינה, אבל הוידוי אינו שוה בכל, לפי שיש שחייבין להביא בכורים ואינן קורין עליהם.

ישנן אם כן, שתי מצוות בביכורים: הבאת הביכורים, ומקרא ביכורים (בלשון הרמב"ם — וידוי). היחס בין שתי המצוות הוא, שהקריאה מצוה נוספת לראוי לכך. ההבאה מעכבת כמובן את הקריאה, אבל לא נראה שאי האפשרות לקרוא מאיזו סיבה שהיא, תעכב את ההבאה, או את היציאה בה ידי חובה. אולם הרמב"ם בהלכות ביכורים ד, ד כתב עפ"י הגמ' בבבא בתרא פא ע"א:

הקונה שני אילנות בתוך [שדה] של חבירו מביא ואינו קורא לפי שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו, וכיצד עושה? מקדיש אותם תחלה לבדק הבית מפני שהן ספק חולין ואין מכניסין חולין לעזרה והכהן פודה אותן מיד ההקדש ואח"כ אוכלן, ומפריש מהן תרומה ומעשר מפני שהן ספק חולין ונותן המעשרות שלהן לכהנים שמא בכורים הם ואסורין לזרים, ואינו מביא אותן בעצמו אלא משלחן ביד שליח כדי שלא תעכב אותן

הבאת ביכורים ומקרא ביכורים

הקריאה מלאוכלן, שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק הקריאה מעכבת בו.

היינו, מפאת הספק האם הקונה שני אילנות קנה קרקע, ואם יביא בעצמו לא יוכל לומר: "הנה הבאתי... פרי האדמה אשר נתת לי". הוא משלחן ע"י שליח ובכך מתאפשרת לו הבאתם. משמע שללא ההבאה ע"י שליח, הוא לא היה יכול לקרוא מצד הספק, ואי אפשרות הקריאה מעכבת מלהביא ולצאת ידי חובה בהבאה זו.

ב. הבאה ע"י שליח

על יעילות ההבאה ע"י שליח, נאמר בגמרא בבא בתרא פא ע"ב:

ודלמא בכורים נינהו ובעו קרייה! קרייה לא מעכבת. ולא?
והאמר ר' זירא: כל הראוי לבילה — אין בילה מעכבת בו,
ושאינו ראוי לבילה — בילה מעכבת בו! דעביד להו כר' יוסי בר
חנינא, דאמר: בצרן ושגרן ביד שליח, ומת שליח בדרך — מביא
ואינו קורא; מאי טעמא? דכתיב: (דברים כו, ב, ז) ולקחת והבאת,
עד שתהא לקיחה והבאה כאחד, והא ליכא. א"ל רב אחא בריה
דרב אויא לרב אשי: מכדי פסוקי נינהו, ליקרי! א"ל: משום דמחזי
כשיקרא. רב משרשיא בריה דרב חייא אמר: דלמא אתי
לאפקועינהו מתרומה ומעשר.

כלומר, הגמרא סברה בתחילה שקריאה אינה מעכבת, ודוחה שהקריאה מעכבת את ההבאה, שכל הראוי לקריאה הקריאה מעכבת בו, ועל כן שולחן ע"י שליח כאשר אצלו אין הקריאה מעכבת מפני שאין הלקיחה וההבאה כאחד.

מסביר זאת הרשב"ם: בהבאת מנחה, צריכה המנחה להיות ראויה לבלילה (עד ששים עשרון), וכיון שהיא ראויה לבילה שוב אין הבלילה בפועל מעכבת בה. לעומת זאת אם הביא יותר מששים עשרון ה"בכח" שתהא ראויה לבילה מעכב, ועל כן המנחה פסולה. כך גם לגבי קריאה בביכורים, הראוי לקריאה מלקיטה — אין הקריאה בפועל מעכבת, ועל כן אם היה ראוי לקריאה ומאיזו סיבה חל עיכוב שאינו יכול לקרוא, כאן הקריאה מעכבת והביכורים ירקבו בעזרה. אולם בביכורים קיים סוג מקרים נוסף בו הקריאה אינה מעכבת, אם

הרב יעקב אפשטיין

מתחילה נלקטו שלא על מנת לקרוא בהם, כגון גר או מהחג עד חנוכה. (ועפ"י סוג זה הציעה הגמרא לשלוח ע"י שליח בכונה מתחילה וע"י כך להפקיע חיוב הקריאה, ויבואר להלן).

כשנשוה בין מנחה לביכורים נמצא שהם אינם שוים. בביכורים, ישנם מקרים שמלכתחילה אינם ראויים לקרוא ובהם אין הקריאה מעכבת, ומכאן שיש שני סוגי ביכורים: ביכורים שבהם לא ניתן לקרות ובהם הקריאה אינה מעכבת כלל, וביכורים שבהם ניתן לקרות, ועקרונית הקריאה בפועל מעכבת, ורק עליהם נאמר הכלל 'כל הראוי לבילה' וכו'. לא הוגדר בבירור מה החילוק העקרוני בין סוג זה למשנהו. אף הרמב"ם בהלכה ד שהובאה לעיל, כתב כרשב"ם.

ג. ביכורים אינם ניתנים אלא בקריאה

אף בתלמוד הירושלמי ביכורים א, ו נידון דין השליח:

שליח — רבי יוסי רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יוחנן: **בשלקטן לשלחן ביד אחר**, אבל אם להביאם הוא לא ישלחם ביד אחר, ולא מחסל לה (=לא מסיים מה טעמה). רבי יונה מחסל לה. רבי זעירה רבי אמי רבי שמעון בן לקיש בשם רבי הושעיה בשלקטן לשלחן ביד אחר, אבל אם לקטן להביאו הוא לא ישלחם ביד אחר, **שכל הביכורים שנראו ליתור בקרייה אינן ניתורין אלא בקרייה**.

טעמו של הירושלמי נראה כבבלי, ומוסיף עליו בכך שביכורים שנלקטו על מנת שיביאם הוא בעצמו, אינם ניתנים ללא קריאה. לעומת זאת אם לקטן על מנת לשלחן ביד אחר שוב לא נראו לקריאה ומותר לשלחן בידו. על פי זה, הדבר שמבחין בין ביכורים הראויים לקריאה לשאינם ראויים הוא כונת הבעלים ברגע הלקיטה.

הירושלמי ממשיך:

אמר רבי מנא אף על גב דלא אמר רבי יוסי הדא מילתא אמר דכוותה. אמר רבי זעירא לרבי יסא נהיר את כד איתאמרת הדא דרבי הושעיא, ואמר רבי יוסי בי רבי חנינה מתניתא פליגא, הפריש בכוריו ואחר כך מכר שדהו מביא ואינו קורא — קיימונה

הבאת ביכורים ומקרא ביכורים

בשנתן דעתו למסור משעה ראשונה. והתנינן: יבש האילן נקצץ האילן — עוד היא **ביבש משעה ראשונה.**

הירושלמי מביא שני מקרים שבהם לכאורה הקריאה היתה צריכה לעכב, ודוחה בשני המקרים שכונתו היתה משעה ראשונה להביאם ללא קריאה. אולם אם באמת לא התכוין לכך משעה ראשונה, אינו יכול להביאם ולצאת בהם ידי חובה מפני שהקריאה מעכבת בהם, והביכורים ירקבו בעזרה. המשך הירושלמי מלמדנו שהקריאה בפועל בראויים לקריאה אינה מעכבת (אלא הנחה בלבד. כך כתבו מפרשי הירושלמי):

וקרייה מעכבת? אמר רבי שמואל בר רב יצחק: **הראוי לקרייה אין קרייה מעכבת.** לקטן לשלחם ביד אחר לא ישלחם ביד אחר שמא ימלך הוא להביאן. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: הירוש מביא ואינו קורא מה נן קיימין אם יורשה בחיי אביו — שלוחו, ואם לאחר מיתת אביו — שלו הן, אלא כי נן קיימין בשהיה אביו חולה או מסוכן.

כאמור, הירושלמי נראה שמתאים לבבלי ומסבירו. סיומו של הירושלמי מוסבר ע"י הבבלי במכות יח ע"ב:

אמר ר' אלעזר אמר ר' הושעיא: בכורים — **הנחה מעכבת בהן,** קרייה אין מעכבת בהן. ומי אמר ר' אלעזר הכי? והא אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא: הפריש בכורים קודם לחג ועבר עליהן החג — ירקבו, מאי לאו משום דלא מצי למיקרי עליהן, ואי ס"ד קרייה אין מעכבת בהן, אמאי ירקבו? כדרבי זירא, דאמר ר' זירא: כל הראוי לבילה — אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה — בילה מעכבת בו. ר' אחא בר יעקב מתני לה כדרבי אסי אמר רבי יוחנן.

מתבאר, כי הקריאה בביכורים שנלקטו קודם סוכות והיו ראויים לקריאה קודם הסוכות והובאו לאחר סוכות — מעכבת, ועל כן הפירות ירקבו ולא יצא ידי חובה בהבאת הביכורים. כך כתבו גם תוספות בבא בתרא פא ע"ב שלגבי ביכורים שנשלחו ע"י שליח היה צריך להיות הדין כמו אם הביאם אחר החג. ותרץ:

**ותירץ רבינו חיים דהכא איירי כגון שהיה בדעתו מתחלה
כשבצרן לשגרן ביד אחר דאז יכול לשגרן ביד אחר כאילו לא
נראו לקריאה מעולם...¹**

ומוכיח את דבריו מירושלמי בביכורים. כך כתבו אף ראשונים נוספים - רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, תוס' רי"ד, מאירי. מהתלמודים ומן הראשונים מתבאר כי כל ביכורים הראויים למקרא ביכורים, אם לא כיון בשעת לקיטתם שיפטרו מקריאה ע"י הבאה ע"י אחר וכד', או שרק לאחר לקיטתם שלחם וכד' — הקריאה מעכבת בהם והביכורים פסולים וירקבו בעזרה. ולהבנה זו מסכים הרמב"ם בהלכות ביכורים ב, כא:

המפריש בכוריו להעלותן בידו לירושלים לא ישלחם ביד שליח, ואם לקטן מתחלה על מנת לשלחם ביד שליח ה"ז מותר לשלחם.

לפי הסוגיות לעיל הדברים מתפרשים שאם שלחם ביד שליח הרי הביכורים צריכים קריאה ועל כן הם **יפסלו**, לעומת זאת אם לקטם משעה ראשונה ע"מ לשלחם בידי אחר, הביכורים ראויים להבאה ללא קריאה.

ד. כוונה בעת לקיטת הביכורים

אולם, המעיין ברמב"ם יראה כי בפרק ב הביא את דיני ההבאה, ובפרק ד את דיני הקוראים ושאינם קוראים. בתווד בפרק ג, כתב את דיני הביכורים במקדש. וא"כ, אם הדין שהובא לעיל מסוף פרק ב שייך לתלות שבין הבאה לקריאה, היה לו לציין כי הקריאה מעכבת כפי שכתב בהלכות ביכורים ד, ח, ולא לסתום: "לא ישלחם...".

ועוד לפי סוגיות הש"ס שהובאו לעיל, שצריך להתכוין בזמן לקיטת הביכורים שיהיו פטורים מקריאה, קשות מספר הלכות ברמב"ם.

הרמב"ם בהלכות ביכורים ד, ה כתב:

1. לפי שיטה זו תימה גדולה: מחד אמרינן שכל הראוי לקריאה אין הקריאה מעכבת; ומאידך אמרינן שאינם ניתרים בלא קריאה. והרי לפי מה שאמרנו די שראוי לקריאה, וכן הלכה שקריאה אינה מעכבת, ולא רק באותם שמלכתחילה לא נראו לקריאה, אלא דוקא באלה הראויים לקריאה, ולא מצאתי מי ששאל כן וצ"ע.

הבאת ביכורים ומקרא ביכורים

הפריש בכוריו ומכר שדהו מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר אשר נתת לי ה' שהרי אין לו, והלוקח אינו חייב להפריש בכורים אחרים מאותו המין שכבר הפריש ממנו המוכר, ואם הפריש מביא ואינו קורא אבל ממין אחר מפריש ומביא וקורא.

והרישא קשה, הרי הביכורים נראו משעה ראשונה לקריאה, ואם לא כיון בשעה שליקטם למכור את השדה — הביכורים נפסלו מדין כל הראוי וכו' וכמו שכתב הירושלמי.

עוד קשים דברי הרמב"ם בהלכות ביכורים ד, ח:

הפריש בכורים וחלה והרי הוא מסוכן — זה שראוי ליורשו מביא ואינו קורא, הפריש בכוריו ושלחן ביד אחר ומת השליח בדרך אע"פ שחזר הוא והביאן אינו קורא שנאמר ולקחת ובאת עד שתהיה לקיחה והבאה כאחת.

ושבו, אם לא התכוין לכך משעה ראשונה מדוע הביכורים לא יפסלו. וכן שם הלכה יב:

הפריש בכוריו ויבש המעיין או שנקצץ האילן מביא ואינו קורא לפי שזה כמי שאין לו קרקע שהרי אבדה.

והלא הירושלמי כתב שהתנה משעה ראשונה?

עוד קשה הלכה יג:

המביא בכורים מאחר חג הסוכות ועד חנוכה אע"פ שהפרישן קודם החג **מביא ואינו קורא** שנאמר ושמחת בכל הטוב, ואין קריאה אלא בשעת שמחה מחג השבועות עד סוף החג, ושאר המביאין חוץ מאלו מביאין וקורין.

והרי הבבלי במכות כתב שירקבו ורק אם התכוין משעה ראשונה להביאם אחר החג — לא נפסלו. כל ההלכות האלה בהן לא נזכרה התנאה משעה ראשונה קשות מהסוגיות לעיל, ומצביעות על שיטה שונה של הרמב"ם.

הר"י קורקוס ובעקבותיו הכס"מ בהלכות ביכורים ד, יג מתרצים את הרמב"ם כך: הרמב"ם דחה את ההלכה שירקבו בגלל שלא נראו לקריאה (ועפ"י מכות יח ע"ב), בגלל המימרא של ר' יוסי בר חנינא בבבא בתרא פא ע"ב שאמר

הרב יעקב אפשטיין

בפירוש שאם שיגרן ע"י שליח ומת השליח מביא ואינו קורא, ולא חילק שליטון לשגרם דוקא ע"י שליח כפי שכתב הירושלמי. משמע שלא ס"ל שצריך להיות ראוי לקריאה. וכן המשניות שהפריש ביכוריו ואח"כ מכר שדהו וכן יבש המעין ונקצץ האילן שמביא ואינו קורא, משניות אלו לא תלו שהפרשת הביכורים היתה על סמך ההתפתחויות בהמשך. ועל כן דחה הרמב"ם גם את מימרת רבי אלעזר, שהביא לאחר החג ירקבו, מהלכה. ומוסיף המהר"י קורקוס שאולי מי 'דלא מחסל לה' בירושלמי אף הוא סובר שאין הפסול משום כל הראוי לבילה בשליח. וע"כ הרמב"ם לא תלה זאת בסוף פרק שני משום כך, ולא כתב שהביכורים נפסלו.

אמנם קשה סיומה של הלכה ד ברמב"ם: "שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק הקריאה מעכבת בו", המלמד שפסול זה נאמר בביכורים. ועל כך עונים הר"י קורקוס והכס"מ שדוקא כשאינו ראוי לקריאה **מחמת הספק** קריאה מעכבת. וכ"כ הרשב"ם אשר הובא לעיל. והדברים קשים מצד הסברא. מדוע אם חיוב הקריאה מספק קריאה תעכב, ואם ודאי חייב לקרות — קריאה לא תעכב?

ולכן כנראה סיים המהר"י קורקוס: "ועדיין אינו מתיישב כל הצורך וצריך עיון עוד. ורבותינו בעלי התוספות ור"ש והרא"ש והרמב"ן כולם סמכו על מימרא דר' אלעזר בשם ר' אושעיא דמכות וכסוגיא דירושלמי שכתבתי **והוא הדרך הנכון**".

בדומה לדבריהם כתב המאירי במכות יח ע"ב:

כבר ביארנו שהבכורים הנחה מעכבת בהן ולא קריאה, ולא סוף דבר בבכורים שהוא יכול לקרות עליהם, שהרי כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכמו שביארנו בבתרא פרק ספינה, אלא אף בשאין יכול לקרות עליהם, ואעפ"י שכל שאינו ראוי לבילה, בילה מעכבת בו כמו שבארנו שם, **אין אומרים בזו כן**. ומעתה הפריש בכורים קודם לחג ועבר עליהן החג קודם שהביאן, הרי זה מביא, אע"פ שאינו יכול לקרות... ואין אומרים שירקבו אחר שאינו יכול לקרות אלא מביא ואינו קורא.²

2. דבריו סותרים לפירושו בבבא בתרא וצ"ע.

הבאת ביכורים ומקרא ביכורים

אולם מפירושו נראה שדחה אף במקרי ספק אמירת הכלל כל הראוי לבילה בביכורים.

יש לציין כי הראב"ד לא השיג על הרמב"ם ולכאורה מסכים לדעתו. ובדבריו המובאים בשטמ"ק [ב"ב פא ע"ב] לא הזכיר שצריך לקיטה מתחילה לשם שליחה ע"י שליח.

מתבאר כי בדין זה פסק כרמב"ם. אולם עדיין צ"ע הרמב"ם בהלכה ד שכתב מפורש דין הראוי לקריאה, קריאה מעכבת.

ה. סיבות המונעות את מקרא הביכורים

במעשה רקח בהלכות ביכורים ד, יג לאחר שהקשה את הסתירות ברמב"ם תרץ:

לכך נראה שכוונת רבינו בסוף פרק ב אינה אלא מטעם דבעינן לקיחה והבאה באחד, וכמ"ש ג"כ ממ"ש בדין ד ואינו מביא אותם בעצמו וכו' וכמ"ש שם. ואף דקריאה אינה מעכבת מ"מ לכתחילה בעינן לה. והירושלמי הנז' מפרשו כן, אלא דר"י פליג וס"ל דהוי טעמא מטעם נראו ונדחו ולדידיה צ"ל כל אותם משניות כן. אך לדעת רי"ה דקאמר סתמא, כל אותם המשניות הוו כפשטן.

משמע מדבריו כי בכל מקרה הקריאה היא רק תוספת להבאה ומצוה נוספת שאינה מעכבת, ולא מובן כיצד מתרץ את הלכה ד' ברמב"ם שקריאה מעכבת.

האור שמח בהלכות ביכורים ד, ד האריך להסביר את דברי הכס"מ וכותב:

והנראה לי דהירושלמי לא מזכיר כלל משום שאינו ראוי לבילה, רק כיון שנראו לקריאה ונדחו,³ ובכל מילי דדחיה אמרינן דהיכי

3. אף המעשה רקח הזכיר גדר זה, אולם הוא לא הבחין בינו לבין 'כל הראוי לבילה' ואולי כוונתו להשוות ביניהם. והחילוק בין הטעמים: אם כל הראוי נאמר לגבי כל המקרים (ולא כביכורים), בכל הראוי המצב ההתחלתי קובע, ואם הוא ראוי לבילה שוב היא אינה מעכבת. וכן במקרה הנגדי אם אינו ראוי בתחילה, הוא פסול. לעומת

הרב יעקב אפשטיין

דנראה ונדחה גרע מלא נראה כלל יעויין סוכה פרק לולב הגזול. אבל לשיטת הבבלי משום שאינו ראוי לבילה טעם אחר איכא בהו, דשליח דלא קרינא הבאתי ואשה וכהן דל"ק אשר נתת לי וכיו"ב א"כ אין כאן מה לקרות והוי כאילו קראו, אבל הפרישן קודם לחג והביאן אחר החג הלא כל הקריאה איכא רק ושמחת וכו' ואמרו דקורא דוקא בזמן שמחה, א"כ המיעוט הוא מצד אחר והוי כמו אלם גבי חליצה לכן ירקבו, וזה סברא נכונה בס"ד ופוק חזי בכ"מ הא דמייתי הגמ' מאין ראוי לבילה הכל באופן זה דחסר הכסוי או האמירה מצד אחר ודוק.

כמה חידושים בדבריו. ראשית מסביר את הירושלמי לא משום 'כל הראוי לבילה' אלא טעם הפסול אשר מצריך להתכוין משעה ראשונה הוא שלא יראה וידחה. שהנראה לקריאה ושוב נדחה פגמו חמור מביכורים שמתחילה לא נראו לקריאה, ועל כן הם נפסלים. אולם אם מתחילה לא נראו לקריאה אין הם נפסלים. כלל זה כולל את כל סוגי הביכורים. כולם אם נראו בתחילה לקריאה נפסלים אם אח"כ המביא בפועל אינו קורא. אולם אם משעה ראשונה חשב עליהם להביאם בלא קריאה אין הם נפסלים.

אולם הבבלי, לפי האור שמח, נשען על דין 'כל הראוי לבילה', ופירוש הכלל אם אינו ראוי לקרות מצד סיבה עצמית אין הקריאה מעכבת, אולם אם העיכוב הוא צדדי אי אפשרות הקריאה מעכבת. והוא מוכיח זאת מיבמות קד ע"ב: "אמר רבא: השתא דאמרת קרייה מעכבא, לפיכך אלם ואלמת שחלצו - חליצתן פסולה. ומתניתין כר' זירא, דאמר ר' זירא: כל הראוי לבילה - אין בילה מעכבת בו, וכל שאין ראוי לבילה - בילה מעכבת".⁴ והרי אצלם משעת

זאת בדחוי מעיקרו הפגם הוא מתחילה והוא קלוש, אבל בנראה ונדחה הפגם חל בהמשך ופוסל את העבר, ואין הפסול מתחיל עם התחלת המצוה כבראוי לבילה. ושיטת האור שמח שבכלל כל הראוי לבילה היינו שאין שלילת הבילה עצמית אלא צדדית אז ה'ראויות' לבילה פוסלת, ואם היא עצמית כאילו ראוי לבילה ואינה מעכבת.

4. אמנם הרב משה פיינשטיין, בשו"ת אגרות משה אה"ע א סימן קנא חלק על דברי האור שמח וכתב שאין ללמוד מדין אילם בחליצה לדין ביכורים לענין 'כל הראוי לבילה'. ז"ל: "הנה פשוט לע"ד שהתם הוא משום שיש שני עניני הבאת בכורים **חדא בדין**

הבאת ביכורים ומקרא ביכורים

מיתה, שאז נפלה היבמה לחליצה, לא היו ראויים לקריאה ואעפ"כ הקריאה מעכבת. מכאן שכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת הכונה היא שאינו ראוי לבילה מסיבה צדדית, אבל אם אינו ראוי מסיבה עצמית נחשבת אי-ראיותו כאילו כבר יש בו בילה.

עפ"י זה נצרך האור שמח להסביר מדוע שני אילנות שאינו יכול לקרוא מספק בהם הקריאה מעכבת ומדוע זה נחשב לחסרון צדדי הלא חסרון קרקע הוא חסרון עצמי. ומסביר שכיון שהספק אמור להתברר נחשב הדבר כסיבה צדדית המעכבת את הביכורים. ועל כן צריך לשלוח ע"י שליח כדי שכלל לא יהיו ראויים לקריאה.

ונלענ"ד להוסיף מעט לתירוצם של מהר"י קורקוס והכס"מ. המשוה בין הבבלי לירושלמי ימצא שבשניהם מופיע ר' יוסי בר חנינא. בירושלמי חולק על הכלל של 'ראוי לבילה' ביחס לביכורים. וכיון שכן, סמך עליו הרמב"ם את פסיקתו. ואולי, אף ר' יוסי בר חנינא לא פסל כלל את דין 'ראוי לבילה' בביכורים,

קריאה וחדא בלא קריאה, ותלוי על איזה אופן היתה הלקיטה לביכורים שאז הוא נעשה החיוב לביכורים שאפשר בקריאה או בלא קריאה, וע"ז כתב הרשב"ם שם כדנפקא לן מקראי בספרי. אבל בחליצה שליכא קראי שנימא שיהיה עוד ענין חליצה שהוא בלא קריאה יש לן לומר בכל אופן שיעכב מה שצריך שיהיה ראוי לקריאה. וכדחזינן מפורש שאף ביש רק אח אחד והוא אלם מתחלתו או שהיבמה אלמת מתחלתה נמי אינה חולצת מטעם דאינם ראויין לקריאה והא לא היו ראויין מעולם לקריאה אלמא דבחליצה לא אמרינן זה".

ובהתאם לדעתו כתב: "ומה שרצה כתר"ה לתרץ עוד דכיון שבעצם ראוי הבעל לקרא שאין שום חסרון בגופו רק שלא שייך הקריאה אינו ענין לאינו ראוי לבילה בקריאה דחליצה, ובביכורים הוא איפכא שצריך שיהיה שייך הקריאה וחסרון בגוף אינו כלום אינו מובן מנלן חלוק כזה. ופשוט שמה שאילם מביא בכורים הוא מצד ענין השני שיש בביכורים כמו הגר שמביא אף שאינו קורא שילפינן מהקרא. ואם ליקטן כשהיה מדבר ואח"כ נעשה אלם אה"נ שלשיטת התוס' לא יותרו. אך לשיטת הרמב"ם יותרו משום דלא אמר שירקבו בלא ראוי לקריאה אלא כשאינו ראוי לקריאה מפני הספק עיי"ש בכ"מ פ"ד מבכורים הי"ג ואף שאין טעמו מבורר מ"מ הא סובר כן ולכן לא מצינו דין זה דאלם ברמב"ם".

הרב יעקב אפשטיין

אלא סבר שראוי לקריאה הוא בכל מקרה אשר יש סיבה הלכתית המונעת מקריאה כגון: מכר שדהו, או שלח בידי אחר, או הביא אחר החג. והמקרה היחידי בו אי אפשרות הקריאה מעכב הוא ספק, אשר בו אין הלכה מהתורה למונעו, אלא שהוא מנוע מסיבה צדדית,⁵ כדברי האור שמח. ובמקרה זה אף ר' יוסי בר חנינא זקוק למשלוח ע"י אחר בכונה תחילה ע"מ שהביכורים לא יפסלו. וע"כ הן הרמב"ם והן הרשב"ם הדגישו שדוקא אם אינו יכול לקרות מחמת הספק אז הקריאה מעכבת.

סיכום

א. שיטת רוב הראשונים כי עפ"י הכלל 'כל הראוי לבילה' כל שארעה סיבה שאינה יכול לקרות שלא התכוונו אליה משעה ראשונה הביכורים פסולים.

ב. שיטת הרמב"ם מוקשית, ומספר תירוצים לה:

[1] תירוץ מהר"י קורקוס והכסף משנה שהרמב"ם סמך על שיטת ר' יוסי בר חנינא. ושני הסברים לה:

א. הסבר האור שמח שחילק בין דין צדדי המונע מלקרות ומעכב, לבין מניעה עצמית שאינה מעכבת את כשרות הביכורים.
ב. הסברנו שרק במקרי ספק המונע מלקרוא הקריאה מעכבת, ובשאר מקרים שיש מניעה מהתורה מלקרוא, אין אי-הקריאה פוסלת את הביכורים.

[2] שיטת ספר מעשה רקח שהקריאה בכל מקרה אינה מעכבת את ההבאה והיא רק מצוה נוספת.

5. בתירוץ זה שדוקא בספק חוששים ל'כל הראוי' וכו' תירוץ לשאלה נוספת. כידוע שיטת הרמב"ם שכל הספקות מדאורייתא לקולא (הל' אסו"ב פי"ח הי"ג, הל' כלאים פ"י הכ"ז, הל' ט"מ פ"ט הי"ב) ואך חכמים החמירו בספק דאורייתא לחומרא וכאן הוא ספק שאם נחמיר בו תצא מחומרו תקלה שהרי פוסלים את הביכורים ופוסקים שירקבו. וע"כ היה ראוי לפסוק לקולא כדי שלא להביא ביכורים לבית הפסול, אולם אם המעכב הוא לא הספק עצמו אלא הוא גורם שלא יהיו ראויים לקריאה, מובן מדוע מחמירים על הביכורים ופוסלים אותם.